

AVEL HON LENNEGEZH O C'HWEZHANÑ (52)

Barzhoniezh ha sonerezh.

« Pinvidikaet ar varzhoniezh gras d'ar sonerezh, un doare d'he embann ivez. Ober gant meur a zoare ezteurel pe disklêriañ zo aezetaat an degemer anezhi. Ar pep gwellañ eo bodañ sonerezh, skrid ha skeudenn. Neuze e c'hall an dud kompren ha degemer ar stumm arz-se hep deskadurezh arbennik ha hep displegadenn ouzhpenn. (...) Ouzhpenn, e soñj din em eus ur roll pedagogel abalamour d'am micher : ma labour zo da gemer plas un deskadurezh vresk ha da sevel un doare adskol. Evit kregiñ ganti em boa ranket diskouez d'ar Vretoned petra eo o sonerezh dezhe hag o c'horolloù dezhe. Nemet ne c'hallan ket paouez evel-se. Ret din o skoazellañ da zegemer stummoù arzel all. »

Sede ar pezh a ziklêrie hon Alan en 1979, an Alan zo tost d'hon c'halon. Alan Stivell, an hini hon ambroug sioul, tener ha pennek abaoe bloavezhioù ha bloavezhioù. Alan, ar barzh modern o tispenn roudoù Nerin, Taliesin, ivez un Tad an Awen bennaket, barzhed hon memor, hon hengoun, hon identelezh. Kement-mañ a oa tri bloaz goude donedigezh e bladenn *Trema'n iniz*. Pebezh pladenn, Salver ! Soñj am eus penaos e oa bet un dizoloadenn bouezus evit an ugentvloaziad a oa ac'hanon. Ya, n'eo ket er skolioù e vije bet desket petra oa hon lennegezh kempred. Ret e oa furchal hag adfurchal er stalioù, komz gant ar vignoned, selaou o alioù, selaou sonerezh nevez dizoloet pe lenn traoù a-bep seurt, kozh ha nevez a lakaemp hon dorn warne. Ne oa ket eus internet ! Ha ne oa ket eus ar rouedadoù sokial, nemet hon devoa hon reoù war-eeun, war vagaan hon darempredoù tud. Keuz eus an daremprederezh kevredigezhel-se ? Ya, anzav a ran.

Ma, pladenn hon Alan, pebezh pladenn. Ma oa anvioù anavezet mat warni, evel reoù Per Denez, Youenn Gwernig pe Yann-Bêr Piriou, reoù all a oa anvioù a c'houle bezañ lakaet war-wel da vat. Ul lennegezh eus bed ar wezh kentañ evit lod ! Maodez Glanndour, Kerverzhioù, Yann Sohier. Ur prof. Gras d'ar bladenn-se zo bet aktet un dimeziñ marzhus etre hon sonerezh hag hon barzhoniezh : sonerezh gant tad Alan pe Alan e-unan, barzhoniezh uhel en hon yezh gant barzhed veur. Endon un iliz evit an enrollañ. Iliz Langoned, nepell diouzh henemgannoù hon bro evit he frankiz.

« Ezhomm am eus eus heklek an ilizoù-meur » a embanne Glenmor, ur Glenmor hag a ra diouer dimp herie, hag a gendalc'he diouzh e vouezh nerzhus :

« Evit ma c'hlevet o pediñ
Ezhomm am eus eus an heol hag ar stered
Evit reiñ sked d'am c'harantez en he levenez
Ezhomm am eus eus heklek an draouienn
an avel, ar mor hag an aezhennoù
Evit dougen pouez ma frankiz »

Ouzh selaou pladenn Alan e santomp hon ene aloubet diharz gant ur bed dianav ha tost dimp war un dro. Moarvat e vo lâret on re lourennek ? Lakaomp. Ha petra vern. Met lennit'ta, ha m'emañ ar bladenn ganeoc'h, sealouit'ta war ar memes tro ar barzhoneg *An eur-se zo ken tost d'ar peurbad...* gant Maodez Glanndour, hon Maodez, ambrouget gant sonerezh Jord Cochevelou, tad hon Alan, hennezh o c'hoari hag o kanañ, ambrouget d'o zro gant an delenn gozh adnevez-ganet :

« Ar c'havaned zo aet pell zo da gousket en tour,
Hag an heol splann zo aet pell zo en tu hont d'ar bed,
Mouget eo sklêrijenn an deiz...
Nemet em c'hambur, ur gouloù war enaou a vev,
Em spered, ur gouloù,
E don va ene, ur gouloù war enaou a vev.
O sklaerder diabarzh, te, ken tost d'ar peurbad !

Er-maez eo ar goañv : dibourc'h ar gwez, revet ar bleuñv ;
Ar vougasenn fenoz a ren gant he dalc'h spontus.
Nemet em c'hambur war va burev,

Em eus ur flammell ruz en he bleunioù,
Hag em c'halon ivez ur flammell ruz en he bleunioù,
Em ene kuzh, ur flammell ruz en he bleunioù.
O buhez er c'hevrin, te, ken tost d'ar peurbad !

flammell : « cyclamen »

O peoc'h ! N'eus ken nep trouz.
Tamolodet eo ar bed en e gousk,
An evned-kazh zoken ne c'harmint ket fenez.
Hag em c'hamb, n'eus ken trouz,
Em spered, n'eus ken trouz.
Stêr vras va soñjoù-den a hañval chom digas,
Didrouz...
Nemet e don va ene kuzh e klevan ur mouskan,
Ur vouezh sklentin,
Mouezh ur stivell, o va fedenn !
O son ar vuhez-se, son ken tost d'ar peurbad ! »

Milc'hwid hon Maodez, milfid hon C'hongar. Ar memes reoù, evned breudeur. Kemenerien an habaskter. Testoù an teuziñ etre daou brantad an amzer, daou benn an istor, daou benn ar vemor. Ar milc'hwid, evn peoc'her, digarez wirion an evn garmer. Boked an trivliadennoù gortozet.

« O santual an noz pallennet gant voulouz,
O neved an noz,
Stered ennañ da c'houleier o lugerniñ !
Noz voull, ken kuñv, er sioulder...
Disourr, didrouz...
Nemet du-hont war lez al lenn,
Lamm ur glesker en fresker an dour.
O, an eur-mañ, doueel,
Ma talc'h ar milc'hwid da ganañ,
Endra ma hañval pep tra
Chom difiñv en goursav,
O selaou en drantiz,
Hag o tialanat ur bedenn a frond.
Â milc'hwid,
Da veulgan er serr-noz am laka da dridal,
Pa santan ennon evel ur vleunienn dianav o tigeriñ,
Ur vleunienn a vuhez, burzhudus he douster.
O kan !...
En liorz va ene, stivell wenn va soñjoù
A respont d'az sonenn gant mouezhioù sklentin,
Hag en dour va spered
E plij d'an holl stered en em velezourañ.
Sed an eur espar ma stok an douar ouzh an neñv,
Ma senter en-anat
Ez eus Aeled o tremen diwelus war ho tro,
Hag o c'halon a levenez
O tont da boket d'ho kalon-den.
O meuleudi c'hlan, barzhoniezh wirion,
Ar vouezh-se o sevel en oabl,
Evit leuniañ an hollved kleuz,
Ha stekiñ hael betek dorjoù pell an neñv.
Kan, o Milc'hwid, hep span,
Rak ar Varzhoniezh a zo tra doueel,
Hag evurus an den en em lak evel dour

A-us d'ar vuhez danvezel,
Da deurel gant nerzh eus don e galon vev
Un heson da eren an douar gant an neñv. »

Kan marzhus ar peoc'h er serr-noz ma stok daou ved, heklev trivliadennoù ar barzh o tont dimp d'hon sebedenniñ, d'hon c'has gante. Ezhomm hon eus eus heklev ar varzhoniezh, eus heklev ar sonerezh ouzh he ambroug evit dimp da reiñ sked d'hon goanag dic'hoanaget.
An eur-se ken tost d'ar peurbad... an eur espar ma stok an douar ouzh an neñv... en un heson...

Herve Bihan

Levrlennadur

Maodez Glanndour, *Milc'hwid ar serr-noz hag un nebeud barzhonegoù*, Eil Kaier [Kristen], Studi hag Ober, 1946.

Alan Stivell, *Trema'n inis*, pladenn, Keltia III, 1976.

Alan Stivell, Erwan Jacques & Marc Legras, *Racines interdites / Gwriziad difennet*, Jean-Claude Lattès, 1979, 224 p.

Glenmor, *Livre des chansons*, Tome II, Editions Ternel, 1973.

Armand Robin, *Poésie non traduite*, Gallimard, 1953.